

คอลัมน์ "จากท่าพระจันทร์ถึงสนามหลวง"

ผู้จัดการรายวัน ฉบับวันศุกร์ที่ 8 กันยายน 2538

O.J. Simpson

กับการดำเนินคดีในสังคมทุนนิยมเสรีประชาธิปไตย

รังสรรค์ ณะพรพันธุ์

ผมเฝ้าดูการดำเนินคดี O.J. Simpson ทางโทรทัศน์ด้วยความเบื่อหน่าย นายซิมป์สันถูกกล่าวหาว่าฆาตกรรมภรรยาและเพื่อนชายของภรรยา เมื่ออัยการนครลอสแอนเจลีสออกหมายจับนายซิมป์สันในเดือนมิถุนายน 2537 นายซิมป์สันขับรถหนีหมายจับบนทางหลวง ภาพตำรวจจับรถไล่จับนายซิมป์สันบนทางหลวงปรากฏบนจอโทรทัศน์ชนิดทันทีทันควัน โดยที่ประชาชนในประเทศอื่นๆก็ได้ชมภาพเหล่านี้ในเวลาไล่เลี่ยกัน ทั้งนี้ด้วยการถ่ายทอดของสถานีโทรทัศน์ CNN ยิ่งเมื่อมีการดำเนินคดีนายซิมป์สันด้วยแล้ว ทั่วโลกต่างได้ชมการดำเนินคดีจากการถ่ายทอดโทรทัศน์พร้อม ๆ กับชาวอเมริกัน

ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศได้ช่วยย่อโลกทั้งในด้านกาลและเทศะ (time and space) จนบัดนี้โลกมิได้มีขนาดใหญ่ไปกว่าหมู่บ้าน ดังที่มาร์แชลล์ แมกลูฮัน (Marshall McLuhan) ชื่อนานนามเมื่อเกือบสามทศวรรษที่แล้วว่า 'หมู่บ้านโลก' (Global Village)

เมื่อผมป่วยในเดือนพฤษภาคม 2538 และนอนพักอยู่กับบ้าน ในบางช่วงเวลาผมพักผ่อนด้วยการชมรายการทางสถานีโทรทัศน์ CNN แต่การณ์ปรากฏว่า สถานีโทรทัศน์ดังกล่าวถ่ายทอดสดการดำเนินคดีนายซิมป์สัน ชนิดที่ได้เห็นกลเม็ดเด็ดพรายของทั้งฝ่ายอัยการและฝ่ายทนายจำเลย แม้เมื่อการไต่สวนพยานในแต่ละครั้งเสร็จสิ้นลง ก็ยังมีรายงานข่าวเกือบทุก 1-2 ชั่วโมงรวมตลอดจนการอภิปรายของผู้ทรงคุณวุฒิ CNN ทำให้โลกจมอยู่ในข่าวการดำเนินคดีนายซิมป์สัน จนก่อให้เกิดกระบวนกรสากลानุวัตรของคดีนายซิมป์สัน

การรายงานการดำเนินคดีนายซิมป์สันนับเป็นอุทาหรณ์อันดียิ่งที่แสดงถึงความไม่เท่าเทียมกันของกระแสสารสนเทศระหว่างประเทศ ด้วยเหตุที่สื่อมวลชนระหว่างประเทศ ไม่ว่าจะ เป็นโทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ และสำนักข่าว ล้วนแล้วแต่อยู่ในกำมือของบริษัทยักษ์ใหญ่ในประเทศมหาอำนาจ สารสนเทศที่ส่งผ่านสื่อมวลชนระหว่างประเทศเหล่านี้จึงเป็นสารสนเทศเกี่ยวกับประเทศมหาอำนาจ โดยที่สารสนเทศเกี่ยวกับโลกที่สามมีเพียงส่วนน้อย สภาพความไร้สมมาตรของกระแสสารสนเทศระหว่างประเทศนับเป็นเหตุปัจจัยสำคัญประการหนึ่งในการ

จัดระเบียบใหม่ทางด้านสารสนเทศและคมนาคมโลก (New World Information and Communication Order = NWICO) ซึ่ง UNESCO เป็นตัวตั้งตัวตีระหว่างปี 2519-2527 แต่แล้วก็ไม่ประสบผลสำเร็จ

การที่ประชาชนในโลกที่สามต้องนั่งดูข่าวการดำเนินคดีนายซิมป์สัน มิใช่เป็นเพราะเหตุว่ามีความไม่เท่าเทียมกันของกระแสสารสนเทศระหว่างประเทศเท่านั้น หากยังต้องหาคำอธิบายอีกด้วยว่า เหตุใดการดำเนินคดีนายซิมป์สันจึงกลายเป็นข่าวสำคัญในสหรัฐอเมริกา เพราะข่าวที่ไม่ 'สำคัญ' ในโลกที่หนึ่งย่อมยากที่จะเผยแพร่ไปสู่โลกที่สามได้

พัฒนาการของพลังเศรษฐกิจทุนนิยมกำลังทำให้ข่าวกลายเป็นสินค้า ความสำคัญของข่าวมิได้ถูกกำหนดโดยเนื้อหาสาระ หรือผลกระทบที่มีต่อสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ หากแต่ถูกกำหนดโดยกลไกตลาด ข่าวที่ประชาชนต้องการกลายเป็นข่าว 'สำคัญ' เพราะเมื่อมีประชาชนชมเป็นจำนวนมาก ก็ย่อมหารายได้จากการโฆษณาได้มาก พลังตลาดที่กำหนดการเลือกสรรข่าวในโลกที่หนึ่งจะเป็นตัวกำหนดข่าวที่เผยแพร่ไปสู่โลกที่สาม เมื่อประชาชนชาวอเมริกันต้องการชมการดำเนินคดีนายซิมป์สัน ประชาชนในโลกที่สามก็มีโอกาสดูด้วย ไม่ว่าจะต้องการหรือไม่ก็ตาม

การดำเนินคดีในศาลกำลังอยู่ในกระบวนการถูกทำให้เป็นสินค้า (commodification) การถ่ายทอดการดำเนินคดีในศาลมิได้แตกต่างจากรายการโทรทัศน์อื่นๆ ที่ให้ความรู้และ/หรือความบันเทิง และแท้ที่จริงแล้ว การดำเนินคดีในศาลมิได้มีสถานะแตกต่างจาก 'ละครชีวิต' (media circus) และการชมรายการถ่ายทอดการดำเนินคดีในศาลมิได้มีสถานะแตกต่างจากการชมละคร แต่จะเป็นละคร 'น้ำเน่า' หรือไม่ ขึ้นอยู่กับการตีความของแต่ละคน

แต่การดำเนินคดีแต่ละคดีมิได้มีฐานะเสมอเหมือนกัน บางคดีไม่มี 'ราคา' ในตลาด แต่บางคดีตลาดมีความต้องการมาก คดีที่ตลาดต้องการ 'ได้แก่' คดีที่โจทก์หรือจำเลยเป็นบุคคลผู้มีชื่อเสียง โจทก์หรือจำเลยมีฐานะเสมอเหมือนหนึ่งตัวละคร ชื่อเสียงเป็นปัจจัยที่กำหนดว่า 'ผู้เล่น' เป็นดาราหรือไม่ หรือเป็นดาราระดับใด การดำเนินคดีที่ปราศจากดาราย่อมไม่มีผู้ต้องการชม และสถานีโทรทัศน์ไม่นิยมถ่ายทอดการดำเนินคดีประเภทนี้ เพราะหารายได้จากการโฆษณามิได้ เฉพาะคดีที่มีดาราเท่านั้นที่สถานีโทรทัศน์เลือกถ่ายทอด

ในปี 2534 มีการถ่ายทอดการดำเนินคดีซิมป์สัน ซึ่งเป็นที่สนใจของ 'ตลาด' มาก เพราะเหตุที่จำเลยคนหนึ่ง คือ นายวิลเลียม เคนเนดี สมิธ (William Kennedy Smith) เป็นหลานของวุฒิสมาชิกเอดเวิร์ด เคนเนดี นับเป็นคดีที่มีดาราสำคัญ ในทำนองเดียวกัน ด้วยเหตุที่นายซิมป์สันเป็นดารานักกีฬาผู้มีชื่อเสียง การดำเนินคดีนายซิมป์สันจึงเป็นที่สนใจของประชาชนชาวอเมริกันโดยทั่วไป

การมีดราม่าไม่ใช่เหตุผลเพียงประการเดียวที่ทำให้คดีมีตลาด ละครจะติดตลาดได้ มิเพียงเพราะมีดราม่าชั้นนำเท่านั้น หากยังต้องมีเนื้อเรื่องและการดำเนินเรื่องที่ดีอีกด้วย ฉะนั้น คดีที่ติดตลาดมิได้มีเฉพาะแต่คดีที่มีดราม่าชั้นนำเท่านั้น คดีที่มีเนื้อเรื่องน่าสนใจก็สามารถติดตลาดได้โดยง่าย คดีแพ่งระหว่างสามีภรรยาตระกูลบ็อบบิตต์ (Bobbitt) ในเดือนมกราคม 2537 นับว่าเข้าข่ายดังกล่าวนี้ เนื่องจากมีเนื้อเรื่องอันน่าสนใจชวนแก่การติดตามยิ่ง ด้วยเหตุที่เป็นคดีภรรยาตักจุ่มสามีนั่นเอง ประชาชนชาวอเมริกันเกือบทุกคนก็ว่าได้ ติดตามชมการถ่ายทอดการดำเนินคดีนี้ ในช่วงเวลาเดียวกับที่มีการพิจารณาพิพากษาคดีบ็อบบิตต์นั่นเอง ประธานาธิบดีคลินตันกำลังเจรจากับรัฐบาลยูเครนเพื่อลดทอนอาวุธนิวเคลียร์ การณ์กลับปรากฏว่า ประชาชนชาวอเมริกันสนใจข่าวการตักจุ่มมากกว่าข่าวสันติภาพของโลก

การถ่ายทอดการดำเนินคดีในศาลมีจุดมุ่งหมายพื้นฐานอย่างน้อย 2 ประการ ในด้านหนึ่ง ถือเป็นสิทธิพื้นฐานของประชาชนที่จะได้ดูหรือฟังการพิจารณาคดีในศาล เพื่อให้การดำเนินคดีเป็นไปอย่างโปร่งใส บริสุทธิ์ และยุติธรรม ในอีกด้านหนึ่งถือเป็นกระบวนการให้การศึกษแก่ประชาชน ประชาชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนจะได้เรียนรู้ว่า กระบวนการพิจารณาคดีในศาลเป็นอย่างไรบ้าง

ในปัจจุบัน ศาลระดับมลรัฐ (State Courts) ยินยอมให้ถ่ายทอดการดำเนินคดีในศาลถึง 47 มลรัฐในจำนวนทั้งสิ้น 50 มลรัฐ ในจำนวนนี้ 38 มลรัฐยินยอมให้ถ่ายทอดทั้งคดีแพ่งและคดีอาญา อีก 9 มลรัฐจำกัดเฉพาะคดีแพ่ง

สำหรับศาลระดับสหพันธรัฐ (Federal Courts) มีการทดลองถ่ายทอดการดำเนินคดีแพ่งในเมืองสำคัญ 6 เมือง เป็นเวลา 3 ปี ในเดือนกันยายน 2537 คณะกรรมการตุลาการแห่งสหรัฐอเมริกา (Judicial Conference of the U.S.) มีมติให้ยุติการถ่ายทอด อย่างไรก็ตาม คณะกรรมการตุลาการมิได้แทรกแซงการถ่ายทอดการดำเนินคดีในระดับมลรัฐ เรื่องนี้กำลังเป็นวิวาทะสำคัญในสหรัฐอเมริกา

กระบวนการทำให้การพิจารณาคดีในศาลเป็นสินค้าเป็นกระบวนการที่มีอายุยังได้ แรงกดดันให้ศาลเปิดประตูรับกล้องโทรทัศน์มีมากเกินไปที่ศาลจะต้านทานได้ ในนามของสิทธิและเสรีภาพ ศาลมีอาจปิดประตูพิจารณาคดีอีกต่อไป ขบวนการเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพจะกดดันให้การพิจารณาคดีในศาลเป็นกระบวนการเปิด ในอีกด้านหนึ่ง พลังเศรษฐกิจทุนนิยมจะแปรการพิจารณาคดีในศาลให้กลายเป็นสินค้า กลุ่มธุรกิจสื่อมวลชนต้องการรายงานข่าวการพิจารณาคดีในศาลในคดีสำคัญๆ โดยเสรี เพราะเป็นรายการบันเทิงที่เสียต้นทุนการผลิตต่ำ เนื่องจากไม่ ต้องจ่ายค่าตัวดารา ขณะเดียวกัน ประชาชนก็สนใจติดตามการพิจารณาคดี

สำคัญๆด้วย ซึ่งเกี่วข้องต่อการหารายได้จากการโฆษณา พลังเศรษฐกิจทุนนิยมจึงก่อให้เกิดผล
ทวีคูณในการผลักดันให้การพิจารณาคดีในศาลกลายเป็นสินค้า

แม้ว่ากระบวนการทำให้การพิจารณาคดีในศาลเป็นสินค้าเพิ่งปรากฏโฉมในสหรัฐ
อเมริกา แต่ในไม่ช้า กระบวนการนี้ก็จะแพร่ระบาดไปสู่ยุโรปตะวันตก หรือประเทศอื่นใดที่
วัฒนธรรมทุนนิยมเสรีประชาธิปไตยสูงงอม เพราะระบอบประชาธิปไตยเสรีทำให้ศาลต้องเปิด
ประตูรับกล้องโทรทัศน์และกองทัพสื่อมวลชน ในขณะที่ระบบทุนนิยมก่อให้เกิดกระบวนการแปร
สรรพสิ่งเป็นสินค้า โดยที่การพิจารณาคดีในศาลมิได้เป็นข้อยกเว้น